

29 Ιουνίου, 1992

[ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ/στής]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΧΑΡΑ ΓΕΝΑΚΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ,

Αιτήτρια,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΜΕΣΩ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Υποθέσεις Αρ. 717/86, 736/86,
781/86, 5/87, 7/87, 14/87, 15/87,
20/87, 39/87, 54/87 & 56/87).

Ακυρωτική Απόφαση Ανωτάτου Δικαστηρίου — Επανεξέταση —
Αποκατάσταση του Status quo ante — Ουσιώδης για την
επανεξέταση χρόνος.

Εκπαιδευτικοί Λειτουργοί — Προαγωγές — Συστάσεις — Νοητή η 5
περίπτωση παροχής τους και στα πλαίσια επανεξέτασης, με βάση
τη νομολογία — Δεν είναι αναγκαία η αιτιολόγηση των συστάσεων
υπό το Άρθρο 35(3) του Νόμου 10/69, όπως τροποποιήθηκε με το
Νόμο 53/79 — Αν το τμήμα επιλέξει να αιτιολογήσει τις 10
συστάσεις, τότε η αιτιολογία ελέγχεται δικαστικά — Το γεγονός
ότι η βαρύτητα, που μπορεί να προσδοθεί στις συστάσεις,
εξαρτάται από το βαθμό κατά τον οποίο αφίστανται από όσα
αποκαλύπτουν τα αντικειμενικά στοιχεία του φακέλου, δεν μπορεί
να σημαίνει ότι αποκτούν βαρύτητα όταν απλώς αναπαράγουν 15
αυτά τα στοιχεία.

Προσφυγή βάσει του Άρθρου 146 του Συντάγματος — Απώλεια 20
φακέλων της διαδικασίας — Η κριθείσα περίπτωση και η
Κυπριακή Δημοκρατία v. Άννας Βιολάρη και Άλλης.

Με τις προσφυγές οι αιτητές επεδίωξαν την ακύρωση της
προαγωγής των ενδιαφερομένων μερών στη θέση Βοηθού
Διευθυντή Σχολείων Δημοτικής Εκπαίδευσης. Είχε προηγηθεί και

5 άλλη ακύρωση των αντιστοίχων προαγωγών, με αποτέλεσμα η προσβαλλόμενη απόφαση να αποτελεί προϊόν επανεξέτασης. Ενόψει αυτού, βαρύνον ήταν το ζήτημα γύρω από τις συστάσεις του Οικείου Τμήματος, στα πλαίσια της διαδικασίας αν έπρεπε να ληφθούν εκ νέου και, ακόμα περισσότερο, αν μπορούσαν να βαρύνουν εξ ίσου, ως εκ του ποιού τους.

Το Ανώτατο Διακαστήριο, ακυρώνοντας την επίδικη απόφαση, αποφάσισε ότι:

10 1. Είναι ορθό βέβαια ότι, μετά από ακυρωτική απόφαση, η διοίκηση οφείλει να αποκαταστήσει το status quo ante και να εξετάσει εκ νέου το θέμα, πάνω στη βάση του πραγματικού και νομικού καθεστώτος που ίσχυε κατά το χρόνο της λήψης της ακυρωθείσας απόφασης.

15 Δεν είναι όμως ορθό ότι, εκ προοιμίου, η αναζήτηση νέων συστάσεων εξυπακούει παρέκκλιση από τον πιο πάνω κανόνα. Έχει γίνει δεκτό από τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου πως είναι νοητή η περίπτωση της παροχής τέτοιων συστάσεων στα πλαίσια της επανεξέτασης, εφόσον αυτές διαμορφώνονται με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν κατά τον ουσιώδη χρόνο, δηλαδή κατά το χρόνο της λήψης της ακυρωθείσας απόφασης.

25 2. Σύμφωνα με τη νομολογιακή εξέλιξη, σε σχέση με τις συστάσεις του οικείου τμήματος κατά το Άρθρο 35(3) του περί Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμου του 1969 (Ν. 10/69), όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο 53/79, που ίσχυε κατά το χρόνο της υποβολής των συστάσεων, δεν είναι αναγκαία η αιτιολόγηση των συστάσεων του οικείου τμήματος. Εφόσον όμως το οικείο τμήμα επιλέξει να τις αιτιολογήσει, αυτή η αιτιολόγηση ελέγχεται δικαστικά και στην περίπτωση που θα φανεί ότι πάσχει, η απόφαση μπορεί να ανατραπεί. Στην παρούσα περίπτωση οι συστάσεις αιτιολογήθηκαν.

30 3. Οι συστάσεις έχουν τη μεγάλη σημασία που τους αποδίδεται σε σημείο που να χρειάζεται ειδική αιτιολόγηση για την παραγνώρισή τους, επειδή αποτελούν ξεχωριστό στοιχείο κρίσης με την αξία των υποψηφίων. Θεωρούνται ξεχωριστό στοιχείο κρίσης γιατί αποτελούν προσθήκη στα όσα η Επιτροπή θα μπορούσε από μόνη της να εξάξει από τα αντικειμενικά στοιχεία που περιέχονται στους φακέλους. Η

νομολογία σε σχέση με το θέμα είναι σαφής. (*Ioannidou and others v. Republic, Κύρος Δημοσθένους και άλλοι ν. Δημοκρατίας, Νιόβη Παπαϊωάννου και άλλοι ν. Δημοκρατίας, Δημοκρατία ν. Αργυρούλλας Βασιλείου*).

5

Επισημαίνω τελικά ότι, τόσο στην υπόθεση Λύωνας όσο και στην υπόθεση *Πιτσιλλίδης*, οι συστάσεις είχαν ως βάση και τις πληροφορίες που είχαν εξασφαλιστεί από τους προϊστάμενους που τις υπέβαλαν και αποτελούσαν τη δική τους προσωπική αποτίμηση της αξίας των υποψηφίων. Προσθέτω πως το γεγονός, ότι η βαρύτητα που μπορεί να προσδοθεί στις συστάσεις εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο αφίστανται, ενδεχομένως, από όσα αποκαλύπτουν τα αντικειμενικά στοιχεία του φακέλου, δεν μπορεί να σημαίνει ότι αποκτούν βαρύτητα όταν, απλώς, 15 αναπαράγουν αυτά τα στοιχεία.

4. Για τους πιο πάνω λόγους, δεν θα έπρεπε να είχε προσδοθεί στις συστάσεις οποιαδήποτε βαρύτητα. Οι φάκελοι και τα στοιχεία που περιείχαν ήταν ήδη ενώπιον της Επιτροπής. 20 Όπως σημειώνει η ίδια η Επιτροπή, τα έλαβε υπόψη για την αποτίμηση της αξίας των υποψηφίων. Δεν ήταν νοητό να θεωρηθούν οι συστάσεις ως ξεχωριστό στοιχείο κρίσης, αναφορικά με την αξία των υποψηφίων, όταν και αυτές διαμορφώθηκαν έχοντας υπόψη ακριβώς τα ίδια στοιχεία. 25 Επομένως, είναι ανατόφρευκτη η επιτυχία των προσφυγών.
5. Ένας από τους υποψήφιους προάχθηκε ενώ δεν είχε συστηθεί. Η αιτιολογία της Επιτροπής σε σχέση με αυτό το ενδιαφερόμενο μέρος ήταν ότι "επιλέγεται λόγω της 30 αρχαιότητάς του και βαθμολογίας του".

Η προαγωγή αυτή θα έπρεπε να ακυρωθεί εν πάση περιπτώσει. Η αιτιολογία της συγκρούεται καταφανώς προς τα στοιχεία του φακέλου και αποκαλύπτει πλάνη. 35

6. Συναφής προς το θέμα των απωλεσθέντων, εν προκειμένω, φακέλων είναι η απόφαση *Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσω Επιτροπής Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας ν. Άννας Βιολάρη και άλλης*. 40

Οι προσφυγές επιτυγχάνουν χωρίς έξοδα.

4 Α.Α.Δ. Γενακρίτου κ.α. ν. Δημοκρατίας

Αναφερόμενες υποθέσεις:

- Yenakritou v. Republic (1985) 3 C.L.R. 2731*
- 5 *Republic v. Safirides (1985) C.L.R. 163*
- Mytides v. Republic (1988) 3(B) C.L.R. 737*
- 10 *Δημοκρατία και Άλλοι ν. Στυλιανού και Άλλου (1990) 3 Α.Α.Δ. 2427*
- Δημοκρατία ν. Πανταζή (1991) 3 Α.Α.Δ. 47*
- 15 *Λύωνας και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (1990) 3 Α.Α.Δ. 2038*
- Δημοκρατία ν. Πιτσιλλίδη και Άλλων (1990) 3 Α.Α.Δ. 4330*
- Republic v. Haris (1985) C.L.R. 106*
- 20 *Γεωργιάδου ν. Δημοκρατία (1990) 3 Α.Α.Δ. 2480*
- Παπαϊωάννου και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (Αρ.2) (1991) 3 Α.Α.Δ. 713*
- 25 *Ioannidou and Other v. Republic (1984) 3 C.L.R. 1283*
- Δημοσθένους και άλλοι ν. Δημοκρατίας (1990) 3 Α.Α.Δ. 153*
- Δημοκρατία ν. Βασιλείου (1990) 3 Α.Α.Δ. 226*
- 30 *Δημοκρατία ν. Βιολάρη και Άλλης (1992) 3 Α.Α.Δ. 15*

Προσφυγές.

35 Προσφυγές εναντίον της απόφασης των καθ' ων η αίτηση, με την οποία προήγαγαν τα ενδιαφερόμενα μέρη στη θέση Βοηθού Διευθυντή Σχολείων Δημοτικής Εκπαίδευσης, αντί των αιτητών.

40 Α. Σ. Αγγελίδης, για τους αιτητές στις προσφυγές 717/86, 736/86, 14/87 και 15/87.

Λ. Παπαφιλίππου, για τον αιτητή στη προσφυγή 781/86.

45 Φ. Αποστολίδης, για τον αιτητή στη προσφυγή 5/87.

Α. Μαρκίδης, για τους αιτητές στις προσφυγές 7/87

και 39/87.

Χρ. Δημητρίου (κα), για τον αιτητή στην προσφυγή 20/87.

5

Χρ. Παπαλοΐζου, για την αιτήτρια στην προσφυγή 56/87.

Γ. Φράγκου, Ανώτερος δικηγόρος της Δημοκρατίας για τους καθ' ων η αίτηση στις προσφυγές 717/86, 736/86, 781/86. 5/87, 7/87, 14/87, 15/87 και 20/87.

10

Ε. Λοϊζίδου (κα), Δικηγόρος της Δημοκρατίας Α', για τους καθ' ων η αίτηση στις προσφυγές 39/87, 54/87, 56/87.

15

Χ. Ιερείδης, για τα ενδιαφερόμενα μέρη Νίκο Γιατρού, Αντρονίκη Κωμοδρόμου Μιχαήλ, Αναστασία Χριστοδούλου, Γεωργία Ρουσή και Ειρήνη Κωφού.

20

Ν. Ιωάννου (κα), για το ενδιαφερόμενο μέρος στην προσφυγή 20/87 Μαρία Γιαγκουλή.

Cur. adv. vult. 25

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ.: Ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση. Με απόφασή της, ημερομηνίας 20 Σεπτεμβρίου 1983, η Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας προήγαγε 48 δασκάλους στη θέση του Βοηθού Διευθυντή Σχολείων Δημοτικής Εκπαίδευσης. Ασκήθηκαν προσφυγές κατά του κύρους της προαγωγής των 46 από τους προαχθέντες. Οι προσφυγές συνεκδικάστηκαν και με απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου την 31.12.85 οι 46 προαγωγές ακυρώθηκαν. (Βλ. *Yenakritou v. Republic* (1985) 3 C.L.R. 2731).

30

35

Την 16 Οκτωβρίου 1986 συμπληρώθηκε η διαδικασία επανεξέτασης του θέματος της πλήρωσης των 46 θέσεων. Κατά των νέων προαγωγών ασκήθηκαν έντεκα προσφυγές από 24 υποψηφίους. Το συνολικό αποτέλεσμα των προσφυγών αυτών που έχουν

40

συνεκδικαστεί, είναι η αμφισβήτηση της εγκυρότητας όλων των προαγωγών.

5 Ο αδελφός δικαστής, ενώπιον του οποίου διεξήχθη η διαδικασία, αφυπηρέτησε πριν καταστεί δυνατή η έκδοση της απόφασής του. Η υπόθεση τέθηκε ενώπιόν μου τις 3 Δεκεμβρίου 1991. Χρειάστηκαν δύο ακόμα εμφανίσεις στην προσπάθεια διευκρίνισης ορισμένων θεμάτων και η απόφαση επιφυλάχθηκε την 3η Μαρτίου 1992.

10

Για να εκτιμηθεί στο σωστό της πλαίσιο η διαδικασία που ακολουθήθηκε από την Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (η Επιτροπή), κατά την επανεξέταση του θέματος, πρέπει να σημειωθούν οι λόγοι για τους 15 οποίους ακυρώθηκαν οι αρχικές προαγωγές. Ήταν οι ακόλουθοι:

(α) Καταρτίστηκαν κατάλογοι καταλληλότητας των υποψηφίων με βάση κριτήρια άγνωστα στο Νόμο.

20

(β) Οι συστάσεις του οικείου τμήματος ήταν αναιτιολόγητες. Το οικείο τμήμα είχε περιοριστεί στην παράθεση των ονομάτων των υποψηφίων που σύστηνε.

25

(γ) η απόδοση στις συνεντεύξεις δεν έπρεπε να αφεθεί να εξουδετερώσει την αντικειμενική εικόνα των υποψηφίων, όπως την αποκάλυπταν οι διοικητικοί φάκελλοι.

30

(δ) Η απόφαση της Επιτροπής δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη.

Κατά την επανεξέταση, ενόψει της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου, η Επιτροπή αγνόησε τους 35 καταλόγους καταλληλότητας που είχαν ετοιμαστεί και γενικά εγκατάλειψε αυτή τη μέθοδο κατάταξης των υποψηφίων, αγνόησε τις συνεντεύξεις που είχαν διεξαχθεί και ζήτησε νέες συστάσεις από το οικείο τμήμα.

40

Αναπτύχθηκε σειρά λόγων ακύρωσης. Άπτονται πτυχών της διαδικασίας που ακολουθήθηκε και επεκτείνονται σε όσα συναρτώνται προς την αξία των

υποψηφίων. Ο όγκος των επιχειρημάτων επικεντρώνεται στην ενέργεια της Επιτροπής να ζητήσει νέες συστάσεις και στην βαρύτητα που θα μπορούσε να προσδοθεί στις συστάσεις αυτές. Οι συστάσεις του οικείου τμήματος αποτέλεσαν σημαντικό στοιχείο κρίσης, προσδιοριστικό της αξίας των υποψηφίων. Κάτω από την επικεφαλίδα "αξία" στο πρακτικό της, που ενσωματώνει την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή σημειώνει τα ακόλουθα:

5

"Για την αξιολόγηση των αιτητών, ως προς την αξία, λαμβάνεται υπόψη το περιεχόμενο των προσωπικών και εμπιστευτικών φακέλων κάθε υποψηφίου και το σύνολο των υπηρεσιακών τους εκθέσεων, με ιδιαίτερη βαρύτητα στις τελευταίες εκθέσεις και βαθμολογίες, καθώς και οι συστάσεις του οικείου τμήματος...."

10

15

Τα ίδια προκύπτουν και από την ανάλυση που ακολουθεί στο ίδιο πρακτικό. Γίνεται αναφορά στον καθένα από τους προαχθέντες και σημειώνεται, ως στοιχείο συντελεστικό στην επιλογή τους, η σύσταση του τμήματος. Υπάρχει μια μόνο εξαίρεση στην οποία θα γίνει ειδική αναφορά. Η Επιτροπή αναφέρθηκε και στους μη επιλεγέντες υποψηφίους. Το συμπέρασμα είναι το ίδιο. Μεγάλος αριθμός υποψηφίων σημειώνονται ως υπερέχοντες σε αρχαιότητα από όλους σχεδόν τους επιλεγέντες, αλλά ως υστερούντες σε αξία, όχι γιατί είχαν μικρότερη βαθμολογία ή για κάποιο άλλο λόγο, αλλά γιατί δεν είχαν τη σύσταση του οικείου τμήματος.

25

30

Χρειάζεται μια παρένθεση. Δεν έχει εξειδικευθεί οποιαδήποτε διαφοροποίηση με κριτήριο τα προσόντα των υποψηφίων. Σημειώνει συναφώς η Επιτροπή πως, όλοι οι υποψήφιοι παρακολούθησαν επιμορφωτικά μαθήματα που οργανώθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας και ότι, συνεπώς, όλοι είχαν το πρόσθετο προσόν που πρόβλεπε το σχέδιο υπηρεσίας. Αυτή, μάλιστα, η εξομοίωση προκάλεσε ξεχωριστό παράπονο, γιατί κατά την πρώτη διαδικασία είχε θεωρηθεί από την Επιτροπή, με άλλη σύνθεση, ότι μερικοί μόνο από τους υποψηφίους είχαν το πρόσθετο προσόν.

35

40

Η διαπίστωση λόγων για τους οποίους η σύσταση δεν

- θα έπρεπε να διαδραματίσει ρόλο στη διαδικασία λήψης της προσβαλλόμενης απόφασης, αναπόφευκτα θα οδηγήσει στην ακύρωση των προαγωγών. Οι συστάσεις ήταν συστατικό της συλλογιστικής που οδήγησε στη
- 5 διαμόρφωση της προσβαλλόμενης απόφασης και αποτέλεσε αδιαχώριστο μέρος της βάσης που την στήριξε.

- Στα πλαίσια της διαδικασίας επιλογής που οδήγησε στην απόφαση της 20 Σεπτεμβρίου 1983 που ακυρώθηκε,
- 10 εκφραστές των απόψεων του οικείου τμήματος ήταν οι Γενικοί Επιθεωρητές Γ. Παπαλεοντίου και Α. Παπαδόπουλος. Όπως σημείωσα, περιορίστηκαν στην παράθεση των ονομάτων των υποψηφίων που συστήνονταν. Είχαν συστηθεί τότε 95 υποψήφιοι. Στις 15
- 15 Απριλίου 1986, η Επιτροπή ζήτησε από το Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης να υποβάλει εκ νέου τις συστάσεις του οικείου τμήματος, με βάση το καθεστώς που ίσχυε στις 20 Σεπτεμβρίου 1983, για συμμόρφωση, όπως σημειώνεται στο πρακτικό της Επιτροπής, με την
- 20 απόφαση του Δικαστηρίου. Διευθυντής πια του τμήματος ήταν ο Α. Παπαδόπουλος, ο ένας δηλαδή από τους δυο επιθεωρητές που διαβίβασαν τις αρχικές συστάσεις. Οι νέες συστάσεις διαβιβάστηκαν με έγγραφό του, ημερομηνίας 18 Αυγούστου 1986. Συστήθηκαν αυτή τη
- 25 φορά 184 από τους υποψηφίους, που σύμφωνα με το πρακτικό της Επιτροπής ήταν 556. Οι συστηνόμενοι καταγράφηκαν με αλφαβητική σειρά.

- Υποστηρίχτηκε πως δεν θα έπρεπε να είχαν αναζητηθεί
- 30 νέες συστάσεις. Κατά την εισήγηση, οι νέες συστάσεις αποτελούσαν προσθήκη στο πραγματικό καθεστώς που ίσχυε κατά τον ουσιώδη χρόνο. Η Επιτροπή θα έπρεπε να προχωρήσει στο έργο της επανεξέτασης αγνοώντας τις αρχικές, παράνομες συστάσεις, όπως ακριβώς αγνόησε
- 35 και τις συνεντεύξεις.

- Είναι ορθό βέβαια ότι, μετά από ακυρωτική απόφαση, η διοίκηση οφείλει να αποκαταστήσει το status quo ante και να εξετάσει εκ νέου το θέμα, πάνω στη βάση του
- 40 πραγματικού και νομικού καθεστώτος που ίσχυε κατά το χρόνο της λήψης της ακυρωθείσας απόφασης. (Βλ. τις αποφάσεις της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Republic v. Safirides* (1985) 3 C.L.R. 163,

Georgios Mytides v. Republic, Α.Ε. 706 της 5 Απριλίου 1988, **Δημοκρατία ν. Ανδρέα Στυλιανού και άλλων**, Α.Ε. 1028 της 10ης Ιουλίου 1990, **Δημοκρατία ν. Θεόδουλος Πανταζή**, Α.Ε. 1018 της 17 Ιανουαρίου 1991).

5

Δεν είναι όμως ορθό ότι, εκ προοιμίου, η αναζήτηση νέων συστάσεων εξυπακούει παρέκκλιση από τον πιο πάνω κανόνα. Έχει γίνει δεκτό από τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου πως είναι νοητή η περίπτωση της παροχής τέτοιων συστάσεων στα πλαίσια της επανεξέτασης, εφόσον αυτές διαμορφώνονται με βάση τα στοιχεία που υπάρχουν κατά τον ουσιώδη χρόνο, δηλαδή κατά το χρόνο της λήψης της ακυρωθείσας απόφασης. (Βλ. **Γεώργιος Λύωνας ν. Δημοκρατίας**, Α.Ε. 683 της 14 Ιουνίου 1990, **Δημοκρατία ν. Αλέκος Πιτσιλλίδης και άλλοι**, Α.Ε. 1086 της 13 Δεκεμβρίου 1990.

10

15

Στην παρούσα υπόθεση, ενόψει της απόφασης πως δεν θα έπρεπε να είχε δοθεί βαρύτητα στις αρχικές συστάσεις, για τον λόγο που εξηγήθηκε, δεν ήταν ανεπίτρεπτη η αναζήτηση νέων συστάσεων. Από εκεί και πέρα το αν οι νέες συστάσεις θα αποτελούσαν προσθήκη ή όχι στα πραγματικά στοιχεία του ουσιώδους χρόνου, είναι ζήτημα που εξαρτάται από το ποια ήταν η βάση πάνω στην οποία στηρίχτηκαν. Αναφέρεται στις νέες συστάσεις του οικείου τμήματος, πως για τη διαμόρφωσή τους χρησιμοποιήθηκαν μόνο στοιχεία που υπήρχαν την 20 Σεπτεμβρίου 1983.

20

25

Εγείρεται όμως καιρίο ζήτημα, αναφορικά με τη βαρύτητα που θα μπορούσε να προσδοθεί στις νέες συστάσεις, ακριβώς έχοντας υπόψη το είδος των στοιχείων, που το ίδιο το τμήμα αναφέρει ότι οδήγησε στη διαμόρφωσή τους. Έχει επισημανθεί από τους αιτητές το γεγονός της σύστασης, κατά την επανεξέταση, 184 υποψηφίων, σε αντίθεση προς τους 95 μόνο που είχαν συστηθεί αρχικά και πάλιν από το οικείο τμήμα. Έχει υποβληθεί το ερώτημα, ως προς το τί ήταν εκείνο που άλλαξε ώστε να δικαιολογείται ο διαπλασιασμός περίπου του αριθμού των συστηνομένων και έχει τονιστεί το γεγονός ότι ο Διευθυντής Δημοτικής Εκπαίδευσης είχε ανάμειξη στη διαμόρφωση και των πρώτων συστάσεων, ως ένας από τους δυο γενικούς επιθεωρητές που τις συνυπέβαλαν. Έχει διατυπωθεί ιδιαίτερα έντονο

30

35

40

παράπονο από υποψηφίους που είχαν προαχθεί αρχικά, αλλά στο τέλος, κατά την επανεξέταση, δεν είχαν καν συστηθεί και από υποψηφίους που είχαν συστηθεί αρχικά και μετά όχι.

5

Σύμφωνα με τη νομολογιακή εξέλιξη, σε σχέση με τις συστάσεις του οικείου τμήματος κατά το άρθρο 35(3) του περι Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας Νόμου του 1969, (Ν.10/69) όπως τροποιήθηκε με το Νόμο 53/79 που 10 ίσχυε κατά το χρόνο της υποβολής των συστάσεων, δεν είναι αναγκαία η αιτιολόγηση των συστάσεων του οικείου τμήματος. Εφόσον όμως το οικείο τμήμα επιλέξει να τις αιτιολογήσει, αυτή η αιτιολόγηση ελέγχεται δικαστικά και στην περίπτωση που θα φανεί ότι πάσχει, η απόφαση 15 μπορεί να ανατραπεί. (Βλ. *Republic v. Haris* (1985) 3 C.L.R. 106, *Κατερίνα Γεωργιάδου ν. Δημοκρατία*, Α.Ε. 817 της 12 Ιουλίου 1990, *Νιόβη Παπαϊωάννου και άλλοι ν. Δημοκρατίας*, Α.Ε. 891 της 19 Δεκεμβρίου 1991.)

20

Στην παρούσα περίπτωση οι συστάσεις αιτιολογήθηκαν. Αναφέρεται στο έγγραφο του Διευθυντή, που τις συνοδεύει, η εξήγηση ως προς το τί ήταν εκείνο που οδήγησε στη διαμόρφωσή τους. Ακριβώς εδώ όμως είναι που εντοπίζεται και το κρίσιμο πρόβλημα. Παραθέτω 25 αυτούσιο το σχετικό έγγραφο που υπέβαλε ο Διευθυντής προς την Επιτροπή, την 18 Αυγούστου 1986:

"Θέμα: Πλήρωση θέσεων Βοηθού Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης

30

Αναφέρομαι στην επιστολή σας με ημερομηνία 15.4.1986 σχετικά με το πιο πάνω θέμα και υποβάλλω, με αλφαβητική σειρά, τις συστάσεις του Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης.

35

Οι συστάσεις υποβάλλονται αφού λήφθηκαν υπόψη όλα τα στοιχεία που περιέχονται στους φακέλλους των υποψηφίων, που σχετίζονται με την αξία, τα προσόντα και την αρχαιότητά τους, που ίσχυαν κατά την 20 40 Σεπτεμβρίου 1983".

Είναι σαφές ότι οι συστάσεις υποβλήθηκαν με τρόπο αποκαλυπτικό των λόγων που οδήγησαν στη διαμόρφωσή

τους, έχοντας υπόψη την ακυρωτική απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου που προηγήθηκε. Προκύπτει καθαρά ότι οι συστάσεις έγιναν με βάση μόνο τα στοιχεία που περιέχονταν στους φακέλους και τίποτε άλλο. Μερικοί από τους αιτητές αμφισβητούν και το κατά πόσο αυτή η αιτιολογία συνάδει με το περιεχόμενο των φακέλων. Αυτό όμως είναι επί μέρους ζήτημα. Προέχει το ζήτημα της καθόλου βαρύτητας, που θα ήταν δυνατό να προσδοθεί στις συστάσεις από τη στιγμή που διαπιστώνεται, από την ίδια την αιτιολογία τους, πως στηρίχτηκαν μόνο σε όσα περιέχονταν στους φακέλους και, επομένως, βρισκονταν, εν πάση περιπτώσει, ενώπιον της Επιτροπής.

Οι συστάσεις έχουν τη μεγάλη σημασία που τους αποδίδεται, σε σημείο που να χρειάζεται ειδική αιτιολόγηση για την παραγνώρισή τους, επειδή αποτελούν ξεχωριστό στοιχείο κρίσης σε σχέση με την αξία των υποψηφίων. Θεωρούνται ξεχωριστό στοιχείο κρίσης, γιατί αποτελούν προσθήκη στα όσα η Επιτροπή θα μπορούσε από μόνη της να εξάξει από τα αντικειμενικά στοιχεία που περιέχονται στους φακέλους. Η νομολογία σε σχέση με το θέμα είναι σαφής. Στην υπόθεση *Ioannidou and Others v. Republic* (1984) 3 C.L.R. 1283 ο Δικαστής Πικής ανέφερε τα ακόλουθα στις σελίδες 1292 - 1294 σε σχέση με όσα σχετίζονται με τη διαμόρφωση της συλλογικής άποψης του απρόσωπου τμήματος και τη σημασία που αυτή η άποψη μπορεί να έχει κατά τη λήψη της απόφασης:

"The law identifies the recommendations of the Department as a separate consideration to which the Educational Service Commission should have regard to in ascertaining the merits of the candidates and determining their claims to promotion. Before the amendment of the law in 1979, the competence to make recommendations vested in the inspectors of education. One can readily contemplate the reasons that led to the substitution of the Department as the recommending authority for the inspectors of education. It seems to me the amendment of the law was meant to establish a more impersonal mechanism for the evaluation of the services of teachers serving in different schools and areas of the country. And in that

5 way, form a collective opinion about the capabilities and devotion to duty of candidates for promotion. The largeness of the Department, the great numbers of teachers involved, and the fact that teachers are graded by very many different inspectors of education, justified the evolution of mechanism designed to play down and possibly neutralize inevitable differences in the rating made by different inspectors.

10 The value of the departmental recommendations in the selection process is, in many respects, comparable to the recommendations of the head of a department, made under s.44(3) of the Public Service Law. They constitute a separate element in the assessment process, meriting distinct consideration by the Educational Service Commission as a pointer to the overall merits of candidates and their suitability for appointment. I need not debate the precise implications and ponder the exact value that should be attached to recommendations made under s.35 (3) of Law 10/69, or precisely determine the amenity of the appointing body to depart therefrom. On the other hand, it is clear to me that non inclusion of a candidate in the list of candidates recommended by the Department for promotion, offers sufficient reason to the appointing body not to appoint such a candidate notwithstanding his service record, as shown in the service reports and personal files.

30 .....

35 As in the case of recommendations of departmental head, the recommendations of the department of education may be coloured by the opinion of the recommending body. The recommendations are designed to express the opinion of the department - as in the case of heads of departments - as to the suitability of candidates for promotion. If this opinion is bona fide formed after a due inquiry, it cannot be struck down as defective, merely because it does not coincide with the objective picture emerging on examination of the service record of different candidates. If the task of the Department was confined to an evaluation of the service record of the candidates, it would be a superfluous body for that task could be

performed with equal ease and amenity by the appointing body. In the case of teachers of elementary education, as noted above, there are especially cogent reasons for institutionalising the formation of the collective opinion of the department."

5

Στην *Κύρος Δημοσθένους και άλλοι ν. Δημοκρατίας*, Προσφυγές αρ. 780/87, 791/87 και 747/87 της 23 Ιανουαρίου 1990 ο Δικαστής Κούρρης σημειώνει συναφώς τα ακόλουθα:

10

"Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί, κατά τη γνώμη μου, αφορά τη βαρύτητα και τη σημασία που είχε, ή μπορούσε να έχει, η σύσταση του Τμήματος, ενόψει των στοιχείων και δεδομένων στα οποία στηρίχτηκε και που ρητά κανονομάζονται σ' αυτή. Οι συστάσεις του οικείου τμήματος, πρέπει να αποδίδουν και να εκφράζουν τις απόψεις του συστήνοντος σώματος, για την καταλληλότητα των υποψηφίων. Επομένως, δεν είναι νοητό να περιορίζονται ή να εξαντλούνται σε εκτίμηση με βάση τις υπηρεσιακές εκθέσεις και τα στοιχεία του φακέλλου μόνο, που, εν πάση περιπτώσει, ευρίσκονται ενώπιον της Επιτροπής (*Ioannidou and others v. Republic* (1984) 3 C.L.R. 1283). Γεγονός που εξουδετερώνει την βαρύτητά τους και την καθιστά στοιχείο εκ του περισσού.

15

20

25

Οι συστάσεις που δόθηκαν στην προκειμένη περίπτωση, στηριγμένες αποκλειστικά στα αντικειμενικά στοιχεία του φακέλλου, ήταν εξυπαρχής μηδαμινής και αμελητέας σημασίας και οπωσδήποτε δεν μπορούσαν να αποτελέσουν το ανεξάρτητο στοιχείο κρίσεως και να έχουν τη βαρύτητα που, ως τέτοιο, αναγνωρίζει η νομολογία στις συστάσεις του οικείου Τμήματος.

30

Η πιο πάνω προσέγγιση υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην υπόθεση *Νιόβη Παπαϊωάννου και άλλοι ν. Δημοκρατίας* (ανωτέρω). Παραθέτω το σχετικό απόσπασμα:

35

"Οι συστάσεις του οικείου τμήματος δεν αποτελούν κάποιας μορφής προκαταρκτική αξιολόγηση. Αποτελούν ξεχωριστό στοιχείο κρίσης, αυτοτελές και

40

αυθύπαρκτο. Είναι ένα από τα δεδομένα που οφείλει να συνεξετάσει η Επιτροπή κατά τις ρητές πρόνοιες του Νόμου. Με αυτή την έννοια δεν είναι απλή αναπαραγωγή των μετρήσιμων ή των απτών στοιχείων του φακέλου. Όπως εύστοχα παρατηρήθηκε στην υπόθεση *Ioannides v. Republic* (1984) 3 C.L.R. 1283, μια σύσταση, που δεν θα πρόσθετε ο,τιδήποτε σε όσα θα μπορούσαν να εντοπιστούν στο φάκελλο, θα ήταν πλεονασματική και η σημασία της θα ήταν μηδαμινή.

5
10 Εκείνο που στην πραγματικότητα προσθέτουν οι συστάσεις είναι η συλλογική άποψη του τμήματος, όπως διαμορφώνεται μέσα από την καθημερινή δραστηριότητα των λειτουργών".

15 Εξάλλου στην απόφαση της Ολομέλειας στην υπόθεση *Δημοκρατία ν. Αργυρούλλα Βασιλείου* Α.Ε. 859, της 30 Ιανουαρίου 1990, που αφορούσε τη σύσταση προϊσταμένου τμήματος στη Δημόσια Υπηρεσία, τονίστηκε πως η σύσταση δεν περιοριζόταν στις τρεις

20 γραμμές της διατύπωσής της, αλλά έφερε πίσω της και το περιεχόμενο των εμπιστευτικών εκθέσεων και των προσωπικών φακέλλων, όπως επίσης και στοιχεία προσωπικών απόψεων, τα οποία ο προϊστάμενος είχε διαμορφώσει μετά από ενημέρωσή του από πρόσωπα που

25 είχαν άμεση γνώση ως προς τους υποψηφίους.

Επισημαίνω τελικά ότι, τόσο στην υπόθεση *Λύωνας* όσο και στην υπόθεση *Πιτσιλλίδης* (ανωτέρω), οι συστάσεις είχαν ως βάση και τις πληροφορίες που είχαν

30 εξασφαλιστεί από τους προϊσταμένους που τις υπέβαλαν και αποτελούσαν τη δική τους προσωπική αποτίμηση της αξίας των υποψηφίων. Προσθέτω πως το γεγονός, ότι η βαρύτητα που μπορεί να προσδοθεί στις συστάσεις εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο αφίστανται,

35 ενδεχομένως, από όσα αποκαλύπτουν τα αντικειμενικά στοιχεία του φακέλλου, δεν μπορεί να σημαίνει ότι αποκτούν βαρύτητα όταν απλώς αναπαραγάγουν αυτά τα στοιχεία.

40 Για τους πιο πάνω λόγους, δεν θα έπρεπε να είχε προσδοθεί στις συστάσεις οποιαδήποτε βαρύτητα. Οι φάκελλοι και τα στοιχεία που περιείχαν ήταν ήδη ενώπιον της Επιτροπής. Όπως σημειώνει η ίδια η Επιτροπή, τα

έλαβε υπόψη για την αποτίμησης της αξίας των υποψηφίων. Δεν ήταν νοητό να θεωρηθούν οι συστάσεις ως ξεχωριστό στοιχείο κρίσης αναφορικά με την αξία των υποψηφίων, όταν και αυτές διαμορφώθηκαν έχοντας υπόψη ακριβώς τα ίδια στοιχεία. Επομένως, είναι αναπόφευκτη η επιτυχία των προσφυγών και η ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης. 5

Ένας από τους υποψηφίους προάχθηκε ενώ δεν είχε συστηθεί. Πρόκειται για το ενδιαφερόμενο μέρος Μιχαήλ Μαραθεύτη. Η αιτιολογία της Επιτροπής, σε σχέση με αυτό το ενδιαφερόμενο μέρος, ήταν η ακόλουθη: 10

"Ο κ. Μαραθεύτης, παρά το ότι δεν έχει σύσταση του οικείου τμήματος, επιλέγεται λόγω της αρχαιότητας του και βαθμολογίας του". 15

Η προαγωγή αυτή θα επρεπε να ακυρωθεί, εν πάση περιπτώσει. Η αναφορά στην αρχαιότητα και στη βαθμολογία του Μ. Μαραθεύτη, ως εξήγηση της επιλογής του, αναπόδραστα υποδηλώνει αντίληψη ότι υπερέχει στους τομείς που εξειδικεύθηκαν, έτσι που να θεωρείται συγκριτικά καταλληλότερος για προαγωγή. Αυτή όμως η αιτιολογία συγκρούεται καταφανώς προς τα στοιχεία του φακέλλου και αποκαλύπτει πλάνη. Όλοι οι αιτητές, με την εξαίρεση του Α. Πατάτα και Γ. Ράφτη, και οι περισσότεροι από τους άλλους υποψηφίους είχαν προαχθεί στην κλίμακα Α9 την 1 Ιανουαρίου 1982, όπως και ο Μ. Μαραθεύτης. Όπως προκύπτει από τον προσωπικό φάκελλο του Α. Πατάτα και Γ. Ράφτη είχαν προαχθεί στη θέση αυτή μεταγενέστερα. Ο Μ. Μαραθεύτης όπως και οι αιτητές Σ. Παστελλάς, Α. Φράντζουλου, Ι. Γιασεμίδης, Μ. Χριστοφόρου και Κίκα Κόκκινου είχαν προαχθεί στη θέση του Δασκάλου Α την 31 Αυγούστου 1969. Από εκεί και πέρα ο Μ. Μαραθεύτης είχε συνολικά 26 χρόνια υπηρεσίας από την ημέρα του διορισμού του, όπως ακριβώς και οι αιτητές Σ. Παστελλάς και Κ. Κόκκινου, ενώ οι αιτητές Α. Φράντζουλου και Ι. Γιασεμίδης είχαν 29 και 28 χρόνια υπηρεσίας αντίστοιχα. 20
25
30
35

Από την άλλη, ο Μ. Μαραθεύτης είχε κατά τα δυο τελευταία χρόνια βαθμολογία 34 - 36, όπως και οι αιτητές Δ. Λουκά, Α. Χριστοδούλου και Μ. Χριστοφόρου, ενώ ο 40

- Ι. Γιασεμίδης είχε βαθμολογία 35 - 35. Όλοι οι άλλοι αιτητές είχαν καλύτερη βαθμολογία από τον Μ. Μαραθεύτη. Επισημαίνεται ιδιαίτερα η περίπτωση του Σ. Παστελλά, που είχε την ίδια αρχαιότητα, αλλά καλύτερη
- 5 βαθμολογία από τον Μ. Μαραθεύτη και, σε ό,τι αφορά τα στοιχεία που υπολόγισε η Επιτροπή, είχε και σύσταση του οικείου τμήματος περίπτωση της Α. Φράντζουλου, που ήταν αρχαιότερη του Μ. Μαραθεύτη και είχε καλύτερη
- 10 βαθμολογία από αυτόν, και η περίπτωση της Κ. Κόκκινου, που είχε την ίδια αρχαιότητα με τον Μ. Μαραθεύτη, αλλά είχε καλύτερη βαθμολογία από αυτόν.

- Έχοντας υπόψη τις παρατηρήσεις μου, ως προς τη βαρύτητα που θα μπορούσε να προσδοθεί στις συστάσεις,
- 15 δεν θα ασχοληθώ με το αν, στην περίπτωση που θα μπορούσε να είχαν βαρύτητα, θα ήταν δικαιολογημένη η παραγνώρισή τους, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των αιτητών που είχαν αυτή τη σύσταση, αλλά και καλύτερη
- 20 βαθμολογία από τον Μ. Μαραθεύτη, ενώ υστερούσαν ελαφρά και απομακρυσμένα στην αρχαιότητα.

Πριν τελειώσω πρέπει να σημειώσω το εξής:

- Σύμφωνα με το τελευταίο πρακτικό του Δικαστηρίου,
- 25 κατά το 1990, όταν δηλαδή επιφυλάχθηκε η απόφαση από τον αδελφό δικαστή που επιλήφθηκε των υποθέσεων τότε, αριθμός φακέλων βρίσκονταν ήδη στο Δικαστήριο, κατατεθειμένοι σε άλλες υποθέσεις. Οι υπόλοιποι κατατέθηκαν για τους σκοπούς των παρουσών
- 30 υποθέσεων. Από την ημέρα της επιφύλαξης της απόφασής μου, χρειάστηκε μεγάλο χρονικό διάστημα για να εντοπιστούν στο πρωτοκολλητήριο οι φάκελλοι αυτοί. Αριθμός φακέλων είχαν επιστραφεί, για υπηρεσιακούς
- 35 άλλος αριθμός είχε παραληφθεί από το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα, σε σχέση με άλλες υποθέσεις. Διευθετήθηκε η επιστροφή αυτών των φακέλων, αλλά τελικά κατέστη αδύνατος ο εντοπισμός των προσωπικών
- 40 φακέλων των ενδιαφερομένων μερών, Λουκή Παπαμιχαλόπουλου και Μάρως Θεοδωρίδου-Αχιλλέως. Επίσης, δεν έχουν εντοπιστεί οι φάκελλοι επιθεώρησης των ενδιαφερομένων μερών Ανδριανής Φωτιάδου, Γεωργίου Ευσταθίου και των αιτητριών Αντιγόνης

Φράντζουλου και Μαρούλλας Νικολαΐδου. Προχώρησα, παρόλο τούτο, στην έκδοση της απόφασης, γιατί ο μή εντοπισμός των προσωπικών φακέλλων και των φακέλλων επιθέωρησης, των ενδιαφερομένων μερών που ανέφερα, δεν μπορούσε να διαδραματίσει οποιονδήποτε ρόλο, ενόψει της πιο πάνω απόφασής μου αναφορικά με τις συστάσεις και γιατί όσα σχετικά στοιχεία αναφέρονταν στην Αντιγόνη Φράντζουλου και τη Μαρούλλα Νικολαΐδου, περιέχονται στους πίνακες που κατατέθηκαν ενώπιόν μου, οι οποίοι και χρησιμοποιήθηκαν ως αποδεκτή βάση από όλους τους ενδιαφερομένους. (Βλ. συναφώς την πρόσφατη απόφαση της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην υπόθεση **Κυπριακή Δημοκρατία ν. Άννας Βιολάρη και άλλης**, Α.Ε. 865 της 13 Ιανουαρίου 1992).

Τελικά, για τους λόγους που εξήγησα, και δε χρειάζεται να ασχοληθώ με τους υπόλοιπους που έχουν προβληθεί, οι προσφυγές πετυχαίνουν και η προσβαλλόμενη απόφαση ακυρώνεται στο σύνολό της. Καμιά διαταγή για έξοδα.

Οι προσφυγές επιτυγχάνουν χωρίς έξοδα.